

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร โดยประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรในตำบลบึงสามัคคี กิ่งอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 280 คน ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/PC⁺ (Statistical Package for the Social Science) เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของลักษณะทั่วไปของประชากร เพื่อหาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยใช้ค่าถดถอยพหุระหว่างตัวแปรอิสระได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้ ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพผู้บริโภคและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความเชื่อด้านสุขภาพกับตัวแปรตามคือพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกรในทุกขั้นตอน จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ลักษณะข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 280 คน ส่วนมากเป็นเพศชาย ช่วงอายุของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 50 อยู่ในช่วงวัยแรงงานคือช่วงอายุ 25 ถึง 34 ปีและช่วงอายุ 15 ถึง 24 ปี โดยส่วนมากจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกษตรกรมากกว่าครึ่งจำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ในช่วง 4 ถึง 6 คน ในส่วนของรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนนั้นส่วนมากมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางคือตั้งแต่ 4,001 ถึง 6,000 บาท ต่อเดือน

5.1.2 สภาพการเพาะปลูกของเกษตรกร

เกษตรกรในตำบลบึงสามัคคีมีการเพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ โดยจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่เพาะปลูกพบว่า เกษตรกรนิยมปลูกข้าวโพดฝักอ่อนมาก รองลงมาคือข้าวและกล้วยไข่

ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาตามขนาดพื้นที่เพาะปลูกแล้วพบว่า ข้าวโพดฝักอ่อนมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด รองลงมาคือกล้วยไข่และอ้อยตามลำดับ

สำหรับสารเคมีทางการเกษตรที่ใช้นั้นเกษตรกรนิยมใช้สารกำจัดศัตรูพืชชนิดพาราควอตมากที่สุด รองลงมาคือ คลอร์เดนและแคปแทน โดยมีความถี่ในการใช้สารเคมี 5 ถึง 6 ครั้งต่อปี แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชร้อยละ 19.64 ส่วนเครื่องมือที่ใช้สำหรับการฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืชนั้น เกษตรกรนิยมใช้เครื่องปั๊มลมแบบคันโยกมากที่สุด รองลงมาคือเครื่องพ่นแบบสูบชัก ส่วนเครื่องมือที่เกษตรกรไม่นิยมใช้คือ เครื่องพ่นแบบเครื่องยนต์ปั๊มลม

สำหรับสารเร่งการเจริญเติบโตของพืชมีการใช้เพียงร้อยละ 54.36 โดยสารกลุ่มออกซินมีการใช้มากที่สุด รองลงมาคือไซโตไคนินและจิบเบอเรลลิน โดยมีความถี่ในการใช้น้อยกว่า 2 ครั้งต่อปี โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับการฉีดพ่นสารเร่งการเจริญเติบโตของพืชนั้นพบว่า เกษตรกรนิยมใช้เครื่องฉีดพ่นแบบปั๊มลมชนิดคันโยกมากที่สุด รองลงมาคือ แบบสูบชักและเครื่องยนต์ปั๊มฉีดตามลำดับ ส่วนการใช้ปุ๋ยเคมีนั้นเกษตรกรส่วนมากมีการใช้ปุ๋ยเคมี โดยเป็นปุ๋ยเคมีชนิดที่มีธาตุอาหารทุกธาตุในปริมาณสูง ซึ่งส่วนมากมีการใช้ในอัตรา 3 ถึง 4 ครั้งต่อปี

5.1.3 ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้ ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร

1) ระดับความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เกษตรกรมีค่าคะแนนที่จัดอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือระดับสูงและระดับต่ำตามลำดับ โดยข้อที่มีผู้ตอบถูกมากที่สุดคือ ข้อที่ 4 เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในการใช้ปุ๋ยเคมีมากที่สุดโดยมีผู้ตอบถูกร้อยละ 94.64 และข้อที่มีผู้ตอบถูกน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 10 เกษตรกรเข้าใจว่าการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพียงชนิดเดียว ทำให้ศัตรูพืชไม่ดื้อยา ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

2) ระดับความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อผู้บริโภค

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนในส่วนความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อผู้บริโภคเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือระดับสูงและระดับต่ำตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่เกษตรกรมีความตระหนักมากที่สุดคือ ข้อที่ 1 การอ่านฉลากสารเคมีทางการเกษตรก่อนใช้ ทำให้เข้าใจวิธีการใช้ได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย และข้อที่

เกษตรกรรมมีความตระหนักน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 2 การใช้สารเคมีทางการเกษตรเกินขนาดเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

3) ระดับความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

เกษตรกรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนในส่วนความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือระดับต่ำและระดับสูงตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่เกษตรกรมีความตระหนักมากที่สุด คือ ข้อที่ 6 เกษตรกรเห็นว่าการเลือกสารเคมีทางการเกษตรที่มีฤทธิ์สลายตัวได้เร็ว เพื่อที่จะเกิดการตกค้างในสิ่งแวดล้อมได้น้อย และข้อที่เกษตรกรมีความตระหนักน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1 เกษตรกรเห็นว่าการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากนั้นไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของดินหรือไม่ทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ

4) ระดับความเชื่อด้านสุขภาพ

เกษตรกรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความเชื่อด้านสุขภาพเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่าเกษตรกรมีความเชื่อด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือระดับสูงและระดับต่ำตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณารายข้อที่เกษตรกรมีความเชื่อด้านสุขภาพดีที่สุดคือ ส่วนการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้อง โดยข้อที่ 15 การใช้สารเคมีทางการเกษตรเท่าที่จำเป็นสามารถให้ผลผลิตมากในระยะยาวเป็นข้อที่เกษตรกรมีการรับรู้ดีที่สุดและข้อที่เกษตรกรมีการรับรู้ต่ำสุด คือ ข้อที่ 13 การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล สามารถลดอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตรได้ สำหรับส่วนที่เกษตรกรมีความเชื่อด้านสุขภาพแย่ที่สุด คือ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้อง โดยข้อที่เกษตรกรมีการรับรู้ดีที่สุด คือ ข้อ 10 เกษตรกรเห็นว่าการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ไม่ได้เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด ส่วนข้อที่เกษตรกรมีการรับรู้ต่ำสุด คือ ข้อที่ 12 เกษตรกรเห็นว่าการปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นเรื่องที่น่าอายมากเมื่อมีผู้พบเห็น

5) พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย

ขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตร

เกษตรกรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า เกษตรกรมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือระดับสูงและระดับต่ำตามลำดับ โดยข้อที่เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ข้อที่ 6 เกษตรกรพยายาม

หลีกเลี่ยงการใช้มือเปล่าในการผสมสารเคมีมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 5 เกษตรกรผสมสารเคมีในอัตราที่กำหนด

ขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตร

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือระดับต่ำ และระดับสูงตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ข้อที่ 8 นั้นหมายถึงเกษตรกรพยายามอยู่เหนือลม เมื่อมีการใช้สารเคมีทางการเกษตร ส่วนข้อที่เกษตรกรมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 10 เกษตรกรยังมีการเป่าหรือดูดหัวพ่นเมื่อมีการอุดต้น

ขั้นหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตร

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้นหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้นหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือระดับสูงและระดับต่ำตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ข้อที่ 14 เกษตรกรเปลี่ยนชุดทำงานก่อนเข้าพักผ่อน ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 15 เกษตรกรไม่มีการติดป้ายประกาศเตือนผู้อื่นว่ามีการพ่นสารเคมีเมื่อใด

5.1.4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

1) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับสารเคมีและการนำไปใช้ ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีที่มีต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม และความเชื่อด้านสุขภาพของเกษตรกรกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรในทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยปัจจัยด้านความรู้ ความตระหนักต่อสุขภาพผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม และความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีในขั้นก่อนใช้มากที่สุด รองลงมาคือระหว่างใช้ และหลังการใช้สารเคมีตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านความตระหนักที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก่อนใช้มากที่สุด รองลงมาคือขั้นหลังใช้และก่อนใช้สารเคมีตามลำดับ

2) การวิเคราะห์ค่าการถดถอยพหุระหว่างตัวแปรอิสระและพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร

ขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตร

การวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้ ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภค คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความเชื่อด้านสุขภาพที่มีต่อตัวแปรตามคือ พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในขั้นก่อนการใช้สารเคมีของเกษตรกร คือ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้ (Sig = 0.0000) โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมในขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตร ($\beta = 0.2770$) หมายความว่า เกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้สูงจะสามารถปฏิบัติตนในขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยสูงไปด้วย

ขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตร

ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรือมีประสิทธิภาพสูงในการอธิบายหรือประมาณค่าคะแนนพฤติกรรมในขั้นระหว่างการใช้สารเคมีของเกษตรกรได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2 ปัจจัย คือ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้ (Sig = 0.0310) โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมในขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตร ($\beta = 0.2264$) หมายความว่า เกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้สูงจะสามารถปฏิบัติตนในขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยสูงตามไปด้วย และปัจจัยที่สองคือ ความเชื่อด้านสุขภาพ (Sig = 0.0346) โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตร ($\beta = 0.7723$) หมายความว่า เกษตรกรที่มีความเชื่อด้านสุขภาพดีจะสามารถปฏิบัติตนในขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยสูงตามไปด้วย

ขั้นหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตร

ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2 ตัวแปรคือ ความเชื่อด้านสุขภาพ (Sig = 0.0001) โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมในขั้นหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตร ($\beta = 1.4163$) หมายความว่า เกษตรกรที่มีความเชื่อด้านสุขภาพดี จะสามารถปฏิบัติตนในขั้นหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยสูงตามไปด้วย และปัจจัยที่สองคือ ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Sig = 0.0283) โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตร ($\beta = 0.7116$) หมายความว่า เกษตรกรที่มีความ

ตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสิ่งแวดล้อมดีจะสามารถปฏิบัติตนในขั้นหลังการ
ใช้สารเคมีทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยสูงตามไปด้วย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

การวิจัยครั้งนี้พบว่า ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีและการนำไปใช้ ความตระหนักถึงภัยของ
สารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภค ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการ
เกษตรที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และความเชื่อด้านสุขภาพของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการ
ใช้สารเคมีทางการเกษตรในทุกขั้นตอน โดยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
0.01 ซึ่งเมื่อพิจารณาที่ค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ (r) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ
ทุกตัวมีความสัมพันธ์ในทางบวก ซึ่งปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการ
นำไปใช้ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพผู้บริโภค และความเชื่อด้าน
สุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้น
ก่อนใช้มากที่สุด รองลงมาคือระหว่างใช้และหลังการใช้สารเคมีตามลำดับ ยกเว้นปัจจัยด้าน
ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม
ก่อนใช้สารเคมีมากที่สุด รองลงมาคือขั้นหลังใช้และก่อนใช้สารเคมีตามลำดับ

อธิบายได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้มีความสัมพันธ์กับ
พฤติกรรมในขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยในขั้นนี้มักเป็นการศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกใช้สารเคมีชนิดต่างๆ อีกทั้งเกษตรกรมีความเข้าใจและ
ทราบถึงอันตรายและผลกระทบที่ตามมา เป็นผลให้เกษตรกรเกิดความตระหนักถึงภัยของสารเคมี
ทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภคและคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเกิดเป็นความเชื่อ
ด้านสุขภาพตามมา จึงทำให้เกษตรกรมีการปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย ซึ่งสอดคล้อง
กับผลการศึกษาศิลมาลักษณ์ ดิถีสวัสดิ์เวทย์ (2534 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัย
ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม
และงานศึกษาของ กลิ่นจันทร์ เขียวเจริญ (2533 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพ
ของการจัดโปรแกรมสุขศึกษาต่อพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ของเกษตรกร
ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบว่าความรู้และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก
เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ ประเสริฐ ผลรัตน์ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความ

สัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชของเกษตรกรกับอาการเจ็บป่วยทางร่างกาย : ศึกษาเฉพาะกรณีสวนส้มเขียวหวาน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี โดยพบว่า ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ นิตยา สุริยะเจริญ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการใช้สารฆ่าแมลงของเกษตรกรอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมี ดังนั้นเมื่อพิจารณาความรู้ของเกษตรกรเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร จึงอยู่ในระดับปานกลางตามซึ่งหากเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับสูง พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกรก็จะอยู่ในระดับสูงด้วยเช่นกัน

สำหรับความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภคและคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้นจะเกิดหลังจากเกษตรกรได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้ แล้วเกิดความสำนึก ความรู้สึก ความปรารถนาต่างๆต่อการใช้สารเคมีทางการเกษตรและตัดสินใจแยกออกได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ดีหรือเลว ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้นเมื่อเกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆจนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ย่อมเกิดเป็นความตระหนักตามมาในงานวิจัยนี้พบว่า ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภคและคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาบันการวิจัยสภาวะแวดล้อม สังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง พิษของสารเคมีที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนปี 2522 พบว่า เกษตรกรที่ไม่คำนึงหรือตระหนักถึงพิษภัยหรืออันตรายของสารพิษทางการเกษตร จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีอย่างไม่ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เลอศักดิ์ จตุรภูษ และคณะ (2525 : 34) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจเกษตรกรในจังหวัดราชบุรี เมื่อปี 2525 พบว่า เกษตรกรที่ไม่มีความตระหนักถึงปลอดภัยของผู้บริโภค มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างไม่ถูกต้อง ได้แก่ การใช้สารเคมีอย่างไม่ระมัดระวัง มีการเก็บเกี่ยวพืชผลก่อนกำหนด และไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำข้างภาชนะบรรจุที่ระบุไว้ชัดเจน นอกจากนี้ประเสริฐ ถาวรชัยสิทธิ์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกผักในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครพบว่า เกษตรกรที่ไม่มีการคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค หรือไม่มีความตระหนักต่อสุขภาพของผู้

บริโภคนั้น จะมีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชอย่างไม่ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จากผลการวิจัยที่ได้เมื่อพิจารณาความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภคและคุณภาพสิ่งแวดล้อมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกรจึงอยู่ในระดับปานกลางตาม ซึ่งหากเกษตรกรมีความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภคและคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกรก็จะอยู่ในระดับสูงด้วยเช่นกัน

ส่วนความเชื่อด้านสุขภาพนั้นเริ่มจากการรับรู้ของบุคคลซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงและการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยมีปัจจัยร่วมต่างๆ เป็นปัจจัยเสริมและแทรกสอดให้เกิดผลลัพธ์ขึ้น คือ การรับรู้ความรุนแรงของการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมี การรับรู้ประโยชน์และอุปสรรคของการปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย แล้วนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมหลีกเลี่ยงเพื่อป้องกันการเจ็บป่วยที่จะเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรซึ่งอาศัยสิ่งเร้าที่สำคัญคือ ความรู้ที่ตนเอง

เมื่อเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรโดยผ่านการรับรู้ในลักษณะต่างๆ แล้วเกิดเป็นความเชื่อด้านสุขภาพขึ้นและนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยตามมา จากผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัยในทั้ง 3 ขั้นตอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับประสาน ดั่งสิบบุตร (2527 : 239) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยสังคมจิตวิทยาที่กำหนดการใช้วัตถุมีพิษป้องกันและกำจัดแมลงในสวนผักของเกษตรกรบริเวณชานเมืองพบว่า การให้คุณค่าต่อสุขภาพ การรับรู้ผลเสียต่อสุขภาพตนเองและผู้บริโภคมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกทุกขั้นตอนของพฤติกรรมการใช้ยาฆ่าแมลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อย่างไรก็ตามเมื่อนำมาพิจารณากับงานวิจัยอื่นที่มีลักษณะรูปแบบความสัมพันธ์ของความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมด้านอื่นที่ไม่ใช่การใช้สารเคมีทางการเกษตรได้แก่ กรรณิการ์ เรือนจันทร์ (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพและการดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่า ความเชื่อด้านสุขภาพโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตนในด้านการดูแลตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการศึกษาของสุกัญญา ณรงค์วิทย์ (2532) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง ความเชื่อด้านสุขภาพและการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันกามโรคในหญิงที่มีอาชีพพิเศษ พบว่า ความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันกามโรค เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ เอื้อมพร กาญจนรังสีชัย

(2532) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของความเชื่อด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคมกับ พฤติกรรมอนามัยเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ของผู้เสพยาสูบอื่นทางเส้นเลือดขณะเข้ารับ การบำบัดรักษาขั้นถอนพิษที่โรงพยาบาลวชิระ พบว่า ความเชื่อด้านสุขภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวก กับพฤติกรรมอนามัยการป้องกันโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจากผลการ วิจัยที่ได้เมื่อพิจารณาความเชื่อด้านสุขภาพเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมการใช้ สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกรจึงอยู่ในระดับปานกลางตาม ซึ่งหากเกษตรกรมีความเชื่อด้านสุขภาพอยู่ในระดับสูง พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตร อย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกรก็จะอยู่ในระดับสูงด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามความ เชื่อด้านสุขภาพอาจมีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมในลักษณะตรงกันข้ามได้ เช่นในผลการ ศึกษาของ มยุรี นริศธราดร (2539) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ อุปสรรคของการส่งเสริมสุขภาพ และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น พบว่า การรับรู้ประโยชน์และการรับรู้อุปสรรคของการส่งเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางลบกับ พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

5.2.2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1

: ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในทั้ง 3 ขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า

: ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก่อน การใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Sig = 0.0000)

: ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ระหว่างการใช้และหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

อธิบายได้ว่าในขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตร พฤติกรรมการใช้สารเคมีส่วนมาก เป็นการศึกษาค้นหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเลือกสารเคมีทางการเกษตร ให้มีความเหมาะสมกับ ชนิดของพืช และพื้นที่ที่เพาะปลูกพืช เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการเลือกทางออกอย่างเหมาะสม

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าในขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นการวางแผน การเลือก และการตัดสินใจเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตร และการนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับ ฉวีวรรณ ลีห์ละเมียร และคณะ (2519 : 157) ที่ได้มีการศึกษาถึงสารตกค้างของสารกำจัดศัตรูพืชในอาหาร พบว่าเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีน้อยจะมีพฤติกรรมการฉีดพ่นสารกำจัดแมลงอย่างไม่ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทำให้มีการตกค้างของสารเคมีในอาหาร ส่วนในขั้นระหว่างการใช้และหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรนั้นเป็นขั้นตอนที่เน้นการปฏิบัติหรือพฤติกรรมภายนอก (External Behavior) เป็นส่วนมาก ซึ่งอาศัยปัจจัยอื่นเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมนอกเหนือจากความรู้ ได้แก่ ความเคยชิน หรือความหวังในผลผลิต หรือความสะดวกในการปฏิบัติงาน ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้จึงไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมระหว่างการใช้และหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิศิษฐ์ วัชรเทวินทร์กุล (2526 : 60) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารพิษปราบศัตรูพืชของเกษตรกรที่ปลูกผัก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับความรู้ไม่มีผลต่อพฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 2

ส่วนที่ 1 : ความตระหนักถึงภัยสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในทั้ง 3 ขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

: ความตระหนักถึงภัยสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพของผู้บริโภคไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในทั้ง 3 ขั้นตอน ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยของประเสริฐ ถาวรชัยสิทธิ์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกผักในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า การคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคมีผลต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการศึกษาของสถาบันการวิจัยสภาวะแวดล้อม สังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องพิษของสารเคมีที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ปี 2522 พบว่า เกษตรกรไม่มีค่านึงหรือตระหนักถึงพิษหรืออันตราย

ของสารพิษในการเกษตร ทำให้มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีอย่างไม่ถูกต้อง เช่นเดียวกับ เลอศักดิ์ จตุรภูษและคณะ (2525 : 34) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจเกษตรกรในจังหวัดราชบุรี เมื่อปี 2525 พบว่า เกษตรกรที่ไม่มีควมตระหนักถึงปลอดภัยของผู้บริโภคมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างไม่มีการระมัดระวัง มีการเก็บเกี่ยวพืชผลก่อนกำหนด และไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำข้างภาชนะบรรจุที่ระบุ และประเสริฐ ถาวรชัยสิทธิ์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกผักในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า เกษตรกรที่ไม่มีควมคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค จะมีการใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืชอย่างไม่ถูกต้อง คือ มีการใช้สารเคมีตามประสบการณ์ของตนเอง และมีการเก็บผลผลิตก่อนถึงระยะที่ปลอดภัย

อธิบายได้ว่าในขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตรนั้น เป็นพฤติกรรมภายนอกที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพและขายได้ราคาดี ดังนั้นเกษตรกรจึงอาจมีการตัดสินใจเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งระหว่างความปลอดภัยของผู้บริโภคกับสภาพทางเศรษฐกิจจากรายได้ของการจำหน่ายพืชผล ประกอบกับเกษตรกรมีระดับความตระหนักถึงภัยที่มีต่อผู้บริโภคอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น จึงอาจจะไม่เพียงพอสำหรับการนำไปสู่การแสดงออกเป็นพฤติกรรม การใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัย ดังนั้นความตระหนักถึงภัยสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อผู้บริโภคจึงไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในทั้ง 3 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิมาลักษณ์ ดีทีสวัสดิ์เวทย์ (2534 : 87) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรที่ขาดความตระหนักจะมีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชในอัตราที่เกินกว่าที่กำหนดไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พืชผลขายได้ราคาดีโดยไม่คำนึงถึงภาวะสุขอนามัยของผู้บริโภค

ส่วนที่ 2 : ความตระหนักถึงภัยสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในทั้ง 3 ขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า

: ความตระหนักถึงภัยสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้นก่อนและระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตร

: ความตระหนักถึงภัยสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาบันการวิจัยสภาวะแวดล้อมร่วมกับสำนักงาน

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องพิษของสารเคมีที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ปี 2522 พบว่า เกษตรกรไม่มีค่านิ่งหรือตระหนักถึงพิษหรืออันตรายของสารพิษในการเกษตรมีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมี ทำให้มีการใช้สารเคมีในปริมาณมากเกินไป เป็นผลให้แมลงสร้างความต้านทานได้และเกิดการสะสมในสิ่งแวดล้อม

อธิบายได้ว่า ในส่วนพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นพฤติกรรมเพื่อป้องกันอันตรายต่อตนเอง และส่วนที่ 2 เป็นพฤติกรรมการรักษาสภาพแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นวัตถุประสงค์สำคัญที่สุด โดยเน้นการลดการปนเปื้อนของสารเคมีทางการเกษตรในสิ่งแวดล้อม ดังนั้นความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย

ส่วนการที่ความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสิ่งแวดล้อมไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในขั้นก่อนการใช้ และหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขั้นก่อนการใช้ และระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตรนั้นเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้เป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับการหาข้อมูล และความรู้เพิ่มเติมเพื่อที่จะสามารถตัดสินใจเลือกชนิดของสารเคมีทางการเกษตรและวิธีการเพาะปลูกให้เหมาะกับปัจจัยต่างๆ รวมถึงความปลอดภัยให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ วิเชียร ญัฐวัฒนานนท์และมณฑนา อนุตตรกุล (2526 : 34) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง พิษภัยและอันตรายของสารเคมีปราบศัตรูพืช พบว่าการขาดความรู้ความเข้าใจในสารเคมีและวิธีการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชทำให้เกษตรกรได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช

สมมติฐานข้อที่ 3

: ความเชื่อด้านสุขภาพมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยในทั้ง 3 ขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

: ความเชื่อด้านสุขภาพไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย

: ความเชื่อด้านสุขภาพมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

: ความเชื่อด้านสุขภาพมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อธิบายได้ว่าเนื่องจาก พฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นพฤติกรรมที่เน้นการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นสำคัญ และพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นพฤติกรรมที่เน้นการรักษาสุขภาพแวดล้อม เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบและกระบวนการของความเชื่อด้านสุขภาพ จะพบว่า ความเชื่อด้านสุขภาพนั้นประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 5 ส่วนได้แก่ การรับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร การรับรู้ความรุนแรงของอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรแรงจูงใจด้านสุขภาพ การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้อง และการรับรู้ประโยชน์จากการปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้อง ซึ่งผ่านการได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ โดยเริ่มจากการรับรู้ของบุคคลที่ประกอบด้วย การรับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงและการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยมีปัจจัยร่วมต่าง ๆ เป็นปัจจัยเสริมและแทรกสอดการเกิดผลลัพธ์ คือ การรับรู้ความรุนแรงของการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมี การรับรู้ประโยชน์และอุปสรรคของการปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย แล้วนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมหลีกเลี่ยงเพื่อป้องกันการเจ็บป่วยที่จะเกิดขึ้นจากการได้รับในการใช้สารเคมีทางการเกษตรโดยตรง และจากการได้รับจากสิ่งแวดล้อมที่มีสารเคมีทางการเกษตรปนเปื้อนอยู่ ดังนั้นความเชื่อด้านสุขภาพจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมระหว่างและหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประสาน ตั้งสิกบุตร (2527 : 239) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยสังคมจิตวิทยาที่กำหนดการใช้วัตถุมีพิษป้องกันและกำจัดแมลงในสวนผักของเกษตรกร บริเวณชานเมือง พบว่า การให้คุณค่าต่อสุขภาพ การรับรู้ผลเสียต่อสุขภาพตนเองและผู้บริโภค มีความสัมพันธ์เชิงบวกในทุกขั้นตอนของพฤติกรรมการใช้ยาฆ่าแมลง

ส่วนกรณีที่ความเชื่อด้านสุขภาพไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตร อาจเป็นเพราะในขั้นตอนแรกของการเกิดเป็นความเชื่อด้านสุขภาพนั้นต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้เป็นวัตถุพิษ โดยเริ่มจากการรับรู้ของบุคคลที่ประกอบด้วย การรับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงและการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยมีปัจจัยร่วมต่าง ๆ เป็นปัจจัยเสริมและแทรกสอดการเกิดผลลัพธ์ คือ การรับรู้ความรุนแรงของการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมี การรับรู้ประโยชน์และอุปสรรคของการปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย แล้วนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมหลีกเลี่ยงเพื่อป้องกันการเจ็บป่วยที่จะเกิดขึ้นจากการได้รับในการใช้สารเคมีทางการเกษตร เมื่อพิจารณา

ในส่วนของขั้นตอนแรกคือขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตร อาจจะเป็นไปได้ที่กระบวนการของความเชื่อด้านสุขภาพยังไม่สมบูรณ์เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่กำลังหาข้อมูล ความรู้เพื่อตัดสินใจพิจารณาทางเลือกต่างๆ ให้เหมาะสม ดังนั้นความเชื่อด้านสุขภาพจึงไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรในขั้นตอนนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มยุรี นิรัทธราตร (2539 : บทคัดย่อ) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรคของการส่งเสริมสุขภาพและพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ โดยพบว่าความเชื่อด้านสุขภาพในขั้นตอนต้นนั้นไม่มีผลต่อการเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการส่งเสริมสุขภาพ

5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษา

1) เกษตรกรมีปัญหาในด้านการรับรู้ข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าสู่ที่สำคัญในกระบวนการรับรู้ และพัฒนาตามกระบวนการของความตระหนัก ความเชื่อด้านสุขภาพ อันเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เนื่องจากเกษตรกรมีความตระหนักถึงภัยของสารเคมีที่มีต่อผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัย

2) หน่วยงานของรัฐ เช่น หน่วยงานทางการเกษตร สาธารณสุข การศึกษา ควรมีการนำผลที่ได้จากการวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการประยุกต์ใช้กับพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้พึงประสงค์ ควรมีการใช้กลยุทธ์ที่เปลี่ยนแปลงตามระยะของกระบวนการและขั้นตอนของพฤติกรรม เช่น ในพฤติกรรมขั้นก่อนการใช้สารเคมีทางการเกษตร ควรเน้นที่การให้ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้ ส่วนในพฤติกรรมขั้นระหว่างการใช้สารเคมีทางการเกษตร ควรเน้นการให้ความรู้เพื่อให้เกิดความเชื่อด้านสุขภาพที่ถูกต้องก่อนแล้วจึงนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป และในพฤติกรรมขั้นหลังการใช้สารเคมีทางการเกษตร ควรเน้นที่การสร้างความตระหนักถึงภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและความเชื่อด้านสุขภาพเป็นต้น

3) รูปแบบลักษณะการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรและการนำไปใช้เจ้าหน้าที่ควรเลือกใช้สื่อที่เกษตรกรเข้าใจได้ง่าย เนื่องจากการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคที่เกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ความรุนแรงในการเกิดโรค แรงจูงใจทางด้านสุขภาพ การรับรู้ในอุปสรรคจากการปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้อง และการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตาม

คำแนะนำที่ถูกต้อง แล้วรวมเป็นความเชื่อด้านสุขภาพ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร

4) พฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ไม่ถูกต้องและไม่ปลอดภัยของเกษตรกร อาจเกิดจากปัจจัยหลายๆ ปัจจัยเข้ามามีอิทธิพล ซึ่งเป็นการยากที่จะควบคุมปัจจัยต่างๆ ให้เข้ามาในช่วงจังหวะ ขั้นตอนของพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตรได้ ดังนั้นการดำเนินการแบบองค์รวมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และนิเวศวิทยา จึงเป็นเรื่องสำคัญในการแก้ปัญหาอย่างบูรณาการต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรมีการเพิ่มตัวแปรการศึกษาให้มากกว่านี้ ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม การรับรู้ ประสบการณ์การแพ้สารเคมีทางการเกษตร ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเป็นต้น และปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม รวมถึงปัจจัยร่วมต่างๆ โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านประชากร และควรมีการทำวิจัยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ

2) ควรมีการศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตร ในช่วงเวลาต่างกัน โดยใช้สถานที่และประชากรกลุ่มเดียวกัน

3) ควรมีการวิจัยแบบผสมผสาน เช่น การวิจัยพฤติกรรมการใช้สารเคมีทางการเกษตร ร่วมกับผลการตกค้างของสารเคมีทางการเกษตรในพืชผล สิ่งแวดล้อม และร่างกายของเกษตรกร และผู้บริโภคในบริเวณนั้น